

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Ілляшенко Т.О., Кубатко О.В

Колективне підприємництво – єдиний сектор економіки України, що має значну тенденцію до зростання. При цьому частка недержавних підприємств у промисловості становить 70% і на них припадає майже дві третини виробленої продукції. Більшість товариств недержавного сектору становлять акціонерні товариства – у минулому державні підприємства. В 2003 році в Україні функціонувало 35460 акціонерних товариств, з них 12137 – відкриті, а 23323 – закриті. Така структура акціонерних товариств повністю відповідає тій економічній ситуації, що склалася в Україні в перші десять років незалежності.

Переважає кількісно закритих товариств над відкритими майже в два рази в першу чергу пояснюється особливостями створення і управління цими товариствами. У процесі розвитку приватної власності в Україні інвестори були зацікавлені в більш повному і надійному праві власності, що знаходило своє відображення в ЗАТ, оскільки право на купівлю акцій цього товариства обмежено законодавчо і визначається лише кількістю учасників ЗАТ. Така особливість, за умови домовленості між акціонерами, майже повністю нівелює можливість узурпації права власності через купівлю прав контролю (акцій) третіми особами.

Поточне фінансування акціонерних товариств змінювалося у процесі становлення фондового ринку України і перерозподілу прав власності. З отриманням незалежності Україна ввійшла в карколомну фазу спаду: зміна законодавства, перехід до ринкових реформ, політична нестабільність в країні призвели до тінізації економіки.

В період первісного накопичення капіталу (1990-і роки) відбувався продаж національних багатств і створення приватної власності. Під егідою перебудови економіки і прийнятих в 1992 році законів України про приватизацію відбувалася масова “прихватизація” народно-господарських комплексів країни.

Кращі підприємства зазвичай доводилися до банкрутства, потім переходили у приватну чи спільну власність, легалізація процесу переходу відбувалася через фондовий ринок, шляхом випуску акцій; до кінця 1990-х років ринок функціонував лише для передачі пакетів акцій і існував як ринок прав контролю.

Макроекономічна стабілізація в країні змінила погляди акціонерних товариств на джерела фінансування, так відносні прирости емісій корпоративних облігацій значно перевищують аналогічні показники над акціями.

За даними Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку України в першому півріччі 2003 року загальний обсяг 90 зареєстрованих випусків корпоративних облігацій склав 2,15 млрд. грн. (729% відповідного періоду попереднього року), в той час як приріст акцій склав лише 233%. Загальний обсяг торгів першої фондової торгової системи (на долю ПФТС припадає 91,2% загального обсягу торгів) в звітному періоді склав 1,71 млрд. грн, з них корпоративні облігації 875,29 млрд. грн, а акції 318,69 млрд. грн.

Швидкий приріст інвестиційних ресурсів у вигляді корпоративних облігацій свідчить про підвищення економічної активності і зростання рівня виробництва, так як раніше створені акціонерні товариства мусять приносити прибутки їх власникам. Можна зробити прогнози, що АТ будуть функціонувати на основі інвестиційних ресурсів, що відрізняються від акцій, зважаючи на певне завершення великого перерозподілу прав власності.

Відродження акціонерного підприємництва вважається однією з необхідних умов переходу економіки на шлях цивілізованого, перевіреного історичним досвідом розвитку. Ні макроекономічні, ні різноманітні валютно-фінансові заходи не зможуть позитивно вплинути на економічні процеси в країні. Вони беруть сили тільки тоді, коли держава реально стимулюватиме власне підприємництво, яке веде ефективну господарську діяльність.